

BAUDŽIAMOJO PROCESO ATNAUJINIMAS KAIP PRIEMONĖ, ĮGYVENDINANTI *RESTITUTIO IN INTEGRUM*

Irma Randakevičienė *

*Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Baudžiamojo proceso katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas +37052620447
Elektroninis paštas: i.randakeviciene@tic.lt*

Pateikta 2006 m. birželio 28 d., parengta spausdinti 2007 m. vasario 8 d.

Santrauka. Straipsnyje nagrinėjamos teisinės priemonės, kuriomis valstybės vykdo Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimus. Pats Europos Žmogaus Teisių Teismas tokias priemones yra suskirstęs į individualias ir bendrąsias bei dėl jų yra pareiškęs savo nuomonę ne viename sprendime. Pareigą valstybėms atsakovėms vykdyti minėto teismo sprendimus numato Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 46 straipsnis. Jeigu Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai, Teismui konstatavus Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos ar jos protokolų pažeidimus, nebūtų vykdomi, netektų prasmės ir minėto Teismo atliekamas Konvencijos aiškinimas bei joje deklaruojamos žmogaus teisių ir laisvių apsaugos mechanizmas.

Kaip viena iš veiksmingiausių teisinių priemonių, kuriomis įgyvendinamas principas *restitutio in integrum*, straipsnyje nagrinėjamas baudžiamojo proceso atnaujinimas. Pateikiamos Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimų nuostatos, kuriose aptariama minėta procedūra. Analizuojama taip pat Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. (2000) 2, siūlanti valstybėms savo nacionaliniuose įstatymuose reglamentuoti proceso atnaujinimą arba sprendimų peržiūrėjimą reglamentuojančias nuostatas tais atvejais, jei Europos Žmogaus Teisių Teismas nustatė Konvencijos arba jos protokolų pažeidimus. Be to, nemažai dėmesio skiriama pagrindų, dėl kurių galima atnaujinti Lietuvoje baudžiamąjį procesą Baudžiamojo proceso kodekso XXXV skyriaus nustatyta tvarka, analizei. Išsakoma ir dabartinės tokių pagrindų reglamentacijos kritika bei teikiami pasiūlymai patobulinti Baudžiamojo proceso kodekso 456 ir 457 straipsnius.

Kaip minėta, pasitelkiama gausi Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, kuri iki šiol straipsnyje aptariamam aspektu Lietuvoje buvo mažai nagrinėta.

Pagrindinės sąvokos: baudžiamojo proceso atnaujinimas po Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimo; sisteminis pažeidimas; *restitutio in integrum* principas.

ĮVADAS

Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (toliau – Konvencija) galioja jau daugiau kaip penkiasdešimt metų. Šios Konvencijos veikimo mechanizmas sukonstruotas taip, kad jos normas taikytų valstybių nacionaliniai teismai užtikrindami veiksmingą žmogaus teisių apsaugą. O Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau – Teismo arba Strasbūro teismo, arba Žmogaus Teisių Teismo) vaidmuo šiuo aspektu yra

daugiau pagalbinis, nes tik nacionalinių valstybių atitinkamos institucijos ir jų nacionaliniai teismai gali atkurti pažeistas asmens teises arba išmokėti asmeniui, kurio teisės buvo pažeistos, teisingą kompensaciją. Tačiau neatmestinas Europos Žmogaus Teisių Teismo pagrindinis vaidmuo aiškinant Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas. Tik per Europos Žmogaus Teisių Teismo formuojamą praktiką atsiskleidžia tikroji Konvencijos normų prasmė.

Kaip minėta, Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimus vykdo valstybės, kurios minėto Teismo pripažįstamos pažeidusios asmens teises. Be to, yra sukurtas Žmogaus Teisių Teismo sprendimų vykdymo kont-

* Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Baudžiamojo proceso katedros doktorantė

rolės mechanizmas su Ministrų Komitetu priešakyje. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 46 straipsnio 2 dalis numato, kad galutinis Teismo sprendimas siunčiamas Ministrų Komitetui, kuris prižiūri, kaip ji vykdoma. Praktikoje yra nusistovėjusi taisyklė, kad apie priemones, kurių buvo imtasi vykdant Teismo sprendimus, Ministrų Komitetui turi pranešti valstybės atsakovės.

Viena iš tokių teisinių priemonių yra baudžiamojame proceso atnaujinimas, kurio reikšmę vykdant Strasbūro teismo sprendimus ir stengiamasi atskleisti šiame straipsnyje.

Lietuvoje Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 46 straipsnis nėra plačiau nagrinėtas, nėra skirta daugiau dėmesio Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikai aiškinant minėto straipsnio nuostatas. Baudžiamojame proceso kodekso skyrius, reglamentuojantis bylos atnaujinimo po Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimo procedūrą, Baudžiamojame proceso kodekse įrašytas ne taip jau seniai, todėl nėra sulaukęs išsamesnės analizės. Remiantis tuo, kas išdėstyta, teigtina, kad straipsnyje dėstoma tema yra visiškai nauja ir aktuali.

Šio tyrimo objektas yra baudžiamojame proceso atnaujinimas kaip viena iš Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimų vykdymo priemonių.

Straipsnyje taikyti atsitiktinės Teismo sprendimų atrankos, sisteminės analizės bei kiti metodai.

TEISINĖS PRIEMONĖS, PADEDANČIOS ĮVYKDYTI EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMO SPRENDIMUS

Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, kurią Lietuva ratifikavo 1995 m. balandžio 27 d., 46 straipsnio 1 dalis reglamentuoja, kad valstybės šalys Europos Žmogaus Teisių Teismo bylose privalo išpareigoti įvykdyti galutinius minėto Teismo sprendimus [1]. Lietuvos Respublika 1995 m. balandžio 27 d. įstatymu pareiškė, kad pripažįsta privalomą Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisdikciją visose bylose, susijusiose su Konvencijos aiškinimu ir taikymu [2]. Lietuvos Respublikos 1997 m. gruodžio 23 d. pareiškimų pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 25 ir 46 straipsnius įstatymu Žmogaus Teisių Teismo jurisdikcija visose bylose, susijusiose su Konvencijos arba jos protokolų aiškinimu ar taikymu, pripažinta kaip privaloma neterminuotai [3].

Atsižvelgdamas į minėtas Konvencijos nuostatas Europos Žmogaus Teisių Teismas ne kartą pabrėžė, kad priimto galutinio sprendimo, kuriame konstatuojamas Konvencijos pažeidimas, tikslas – įpareigoti valstybę atsakovę nutraukti besitęsiantį pažeidimą ir ištaisyti jo pasekmes tokiu būdu, kad kuo maksimaliau būtų atkurta teisinė asmens padėtis, egzistavusi iki Konvencijos pažeidimo padarymo – t. y. turi būti kiek įmanoma įgyvendintas tarptautinėje teisėje visuotinai pripažintas principas *restitutio in integrum* (pvz., tai konstatuota bylose *Papamichalopoulos ir kiti prieš Graikiją* [4], *Sozzari ir Giunta prieš Italiją* [5] bei kt.). Pareiga atkurti

asmens, kurio teisė pažeista, padėtį kiek įmanoma į pradinę tenka būtent valstybei atsakovei, nes pats Žmogaus Teisių Teismas neturi įgaliojimų atkurti pažeistų asmenų teisių. Šią nuostatą Teismas gana aiškiai suformulavo *Iatridis prieš Graikiją* byloje [6]. Jeigu *restitutio in integrum* nebėra įmanomas, valstybė atsakovė yra laisva pasirinkti kitas teises priemones, kurios padėtų įvykdyti Teismo sprendimą (pvz., *Selcuk ir Asker prieš Turkiją* [7], *Akdivar ir kiti prieš Turkiją* [8]).

Priemonės, kuriomis valstybė atsakovė įvykdo Žmogaus Teisių Teismo sprendimą, galima skirstyti į bendrąsias ir individualias. Bendrosios teisinės priemonės gali būti valstybės įstatymų, teismų praktikos keitimas, individualios – nacionalinio proceso atnaujinimas, apkaltinamojo teismo sprendimo panaikinimas, asmens paleidimas iš įkalinimo ir pan. Apie tokių priemonių skirstymą yra užsiminęs ir pats Teismas savo sprendimuose (pvz., *Scozzari ir Giunta prieš Italiją* [5], *Brumarescu prieš Rumuniją* [9], *Assanidze prieš Gruziją* [10], *Maestri prieš Italiją* [11], *Mentes ir kiti prieš Turkiją* [12], *Ilascu ir kiti prieš Moldaviją* [13]). Šiose bylose Teismas nurodė, kad valstybė atsakovė turi ne tik tiesioginę pareigą sumokėti nukentėjusiajai šaliai teisingą kompensaciją, bet ir pareigą parinkti bendro arba individualaus pobūdžio vidaus teisės leidžiamas teises priemones, kurios padėtų pašalinti besitęsiantį pažeidimą, atkurti pažeidimo pasekmes ir nukentėjusios šalies padėtį, kad ji taptų kuo panašesnė į buvusią prieš pažeidimą. Žinoma, minėtų nuostatų reglamentacija Teismo sprendimuose nereiškia, kad Teismas gali koreguoti vieną ar kitą nacionalinio teismo išspręstą bylą. Žmogaus Teisių Teismas neturi galios panaikinti nacionalinio teismo priimto nuosprendžio, nutarties ar kito sprendimo (pvz., *Schmautzer prieš Austriją* [14], *Hauschildt prieš Daniją* [15], *Saidi prieš Prancūziją* [16], *Lyons ir kiti prieš Jungtinę Karalystę* [17]) arba reikalauti, kad valstybė atsakovė pakeistų nacionalinius įstatymus (pvz., *Lundevall prieš Švediją* [18], *Belilos prieš Šveicariją* [19]), todėl paties Teismo sprendimai yra daugiau deklaratyvaus nei privalomo pobūdžio. Dauguma tarptautinės teisės mokslininkų tai grindžia tuo, kad Strasbūro teismas priima sprendimus dėl tarptautinės teisės pažeidimų, t. y. sprendžia ginčus, kylančius tarp valstybės ir individo [20, p. 58–70].

Paminėtina, kad apie Žmogaus Teisių Teismo sprendimo teisinę galią ne kartą diskutavo įvairių šalių teisininkai. Neretai su Europos Žmogaus Teisių Teismu šiuo aspektu būdavo palyginamas *Inter-American Court of Human Rights*, turintis svaresnę galią dėl konstatuotų žmogaus teisių pažeidimų šalinimo kontrolės, pavyzdžiui, minėtas Teismas turi teisę garantuoti nukentėjusiajai šaliai, kad bus įgyvendinta jos teisė į bylos nagrinėjimą iš naujo [21]. Tačiau pastaraisiais metais, kaip rodo Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, Teismas yra pasirengęs nurodyti valstybėms, pažeidusioms asmens teises, įvairias ir netgi konkrečias priemones pažeidimams arba jų pasekmėms ištaisyti [21]. Pavyzdžiui, 2004 m. byloje *Assanidze prieš Gruziją* Teismas netgi rezoliucinėje savo sprendimo dalyje nurodė, kad suimtas pareiškėjas turi būti paleistas [22]. Kitais atve-

jais, kai valstybės, Strasbūro teismui konstatavus Konvencijos pažeidimą, nesiima priemonių Konvencijai prieštaraujantiems teisės aktams pakeisti, Teismas vis dažniau komentuoja šį faktą vėlesniuose savo sprendimuose dėl to paties klausimo (pvz., *Messina prieš Italiją* [23]). Taigi galima konstatuoti, kad pastaraisiais metais Teismas jau gana aktyviai ėmė veikti kontroliuodamas, kaip vykdomi sprendimai. Nors 2005 m. išnagrinėtoje byloje *Ocalan prieš Turkiją* Strasbūro teismas pasielgė gana atsargiai vėl primindamas savo sprendimų deklaratyvią prigimtį [24].

Pažymėtina, kad Strasbūro teismo praktikoje nereti atvejai, kai nacionaliniai teismai, nesutikdami su Teismo sprendimu, atsisako jį įvykdyti, pavyzdžiui, atnaujinti nacionaliniame teisme bylos procesą, kaip atsitiko ir *Gorgulu prieš Vokietiją* [25] byloje, kurios, Žmogaus Teisių Teismui priėmus sprendimą, Vokietijos nacionalinis teismas neatnaujino pareikšdamas, kad Teismo sprendimai nėra privalomi Vokietijos teismams. Dėl to pareiškėjas kreipėsi net į Vokietijos Federalinį Konstitucinį Teismą, kuris 2004 metų spalio 14 d. sprendime pripažino, kad Žmogaus Teisių Teismo sprendimo teisinė galia – *res judicata* – yra apribota individualiomis (personalinėmis), materialinėmis ir laiko ribomis¹, t. y. turi deklaracijos statusą [26].

Baudžiamieji procesai nacionaliniuose teismuose nebuvo atnaujinti Žmogaus Teisių Teismui priėmus sprendimus bylose: *Oberschlick prieš Austriją* [27], *De Cubber prieš Belgiją* [28], *Saunders prieš Jungtinę karalystę* [29], *Kucuk Yalcin prieš Turkiją* [30], *Ozel Yasar prieš Turkiją* [31] ir kt., nors atnaujinti baudžiamuosius procesus buvo tikslinga.

Taigi, kaip rodo kitų valstybių praktika, ne visuomet Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimai yra vykdomi, valstybės nesiima priemonių įgyvendinti Strasbūro teismo sprendimų nuostatų, todėl ne visuomet pavyksta bendradarbiauti taikiai.

Kaip veiksminga gairė, orientuojanti valstybes, kaip tinkamiau įgyvendinti priemones, padedančias įvykdyti Teismo sprendimus, yra 2000 m. Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija Nr. (2000)2 [32].

Šioje Rekomendacijoje pasiūlyta valstybėms jų nacionaliniuose įstatymuose numatyti galimybę peržiūrėti bylą arba atnaujinti procesą Žmogaus Teisių Teismui priėmus sprendimą ir konstatavus Konvencijos pažeidimą. Rekomendacijoje Ministrų komitetas priminė apie savo kompetenciją kontroliuoti Teismo sprendimų vykdymą bei, remdamasis jau esama Teismo sprendimų vykdymo kontrolės praktika, pabrėžė, kad tam tikrais atvejais bylos peržiūrėjimas arba bylos proceso atnaujinimas yra pati veiksmingiausia arba net vienintelė priemonė įgyvendinti *restitutio in integrum*.

¹ Šios ribos pagal Vokietijos Federacijos Konstitucinio Teismo išaiškinimą reiškia, kad esant Žmogaus Teisių Teismo sprendimui nacionalinės institucijos turi atsižvelgti į naujai paaiškėjusius faktus. Pavyzdžiui, Teismui konstatavus apie tėvo teisę matytis su savo vaiku gali paaiškėti, kad iki tol jis žiauriai elgėsi su vaiku ir tai nebuvo žinoma.

Minėtoje Rekomendacijoje terminas „bylos peržiūrėjimas“ pavartotas kaip bendras terminas, apimantis ir bylos atnaujinimą. Galima konstatuoti, kad Konvencijos pažeidimai gali būti pašalinti pradėdant administracinėje byloje priimto sprendimo peržiūrėjimu, jo pakeitimu, pavyzdžiui, anksčiau nedavus leidimo asmeniui gyventi šalyje, šį leidimą šiam asmeniui suteikus, ir baigiant visišku baudžiamojo proceso atnaujinimu.

Taigi baudžiamojo proceso atnaujinimas ir Europos Tarybos Ministrų komiteto, ir pačioje Žmogaus Teisių Teismo praktikoje yra pripažintas kaip viena veiksmingiausių priemonių pasiekti *restitutio in integrum* bei kartu įvykdyti Teismo sprendimą.

Kaip minėta, tai yra individualaus pobūdžio teisinė priemonė. Vis dėlto taip pat primintina, kad tiesiogiai Žmogaus Teisių Teismo sprendimuose nenurodoma būtinybė valstybei atsakovei panaudoti šią priemonę², tačiau dauguma valstybių, ratifikavusių Konvenciją, savo nacionalinius įstatymus jau pakeitė atsižvelgdamos į minėtos rekomendacijos siūlymus bei paties Teismo praktiką šiuo klausimu.

Lietuvos baudžiamojo proceso kodeksas (toliau – Lietuvos BPK) tokia galimybe papildytas 2001 m. rugsėjo 11 d. įstatymo Nr. IX-500 pataisomis [33]. Šios nuostatos perkeltos ir į naująjį BPK.

Baudžiamosios bylos atnaujinimą (arba bylos peržiūrėjimą), kaip tam tikrais atvejais veiksmingiausią Teismo sprendimų įvykdymo priemonę, pateisino ir paties Teismo praktika. Pavyzdžiui, didesnėje daugumoje bylų prieš Turkiją (sprendimai priimti 2003 m.) [34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43] Teismas konstatavo Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimus, nes Turkijos teismai, nuteisę pareiškėjus, buvo šališki ir priklausomi. Šiuo atveju negalima teigti, kad minėtas Konvencijos 6 straipsnio 1 dalies pažeidimas panaikina pareiškėjų kaltę dėl padarytų nusikaltimų. Tačiau konstatavus Turkijos teismus buvus šališkais ir priklausomais vienintelė galimybė pasiekti *restitutio in integrum* yra baudžiamųjų bylų atnaujinimas ir bylų išnagrinėjimas iš naujo jau nešališkų ir nepriklausomų teismų. Analogišką išvadą Teismas padarė ir *Somogyi prieš Italiją* byloje, kurioje konstatuota, kad buvo pažeista pareiškėjo teisė dalyvauti bylos nagrinėjimo procese, kurioje jis buvo kaltinamas prekyba ginklais [44].

Paminėtina ir tai, kad nors Žmogaus Teisių Teismas pripažino bylos atnaujinimą viena veiksmingiausių priemonių pasiekti *restitutio in integrum*, Teismas neturi galimybės sekti, kaip toliau vystosi valstybės nacionalinė teisė Teismui išaiškinus Konvencijos nuostatas. Čia galima apeliuoti tik į Strasbūro teismo ir nacionalinių teismų bendradarbiavimą be konflikto [45].

Lietuvoje buvo atnaujinti trys baudžiamieji procesai Žmogaus Teisių Teismui konstatavus Konvencijos pažeidimus bylose *Daktaras prieš Lietuvą* [46], *Butkevičius prieš Lietuvą* [47] bei *Birutis ir kiti prieš Lietuvą*

² Paminėtina, kad Europos Žmogaus Teisių Teismo teisėjas Lechas Garlickis viename iš konferencijos pranešimų yra paminėjęs, kad Teismas kai kuriose pareiškėjų bylose prieš Turkiją bei Italiją jau yra nevienareikšmiškai nurodęs valstybėms atsakovėms, kad jų teisminės institucijos turi atnaujinti bylų procesus ir bylas išnagrinėti iš naujo.

[48]. A. Butkevičiaus baudžiamojoje byloje ankstesni teismų sprendimai buvo palikti galioti [49]; H. Daktaro baudžiamojoje byloje panaikinta ankstesnė kasacinė nutartis ir priimta nauja nutartis, kuria atmesti H. Daktaro bei jo gynėjų kasaciniai skundai [50]; K. Biručio, V. Bylos bei L. Janutėno baudžiamojoje byloje panaikintos ankstesnės kasacinė bei apeliacinė nutartys ir byla perduota iš naujo nagrinėti apeliacine tvarka [51].

PAGRINDAI ATNAUJINTI BAUDŽIAMĄJĄ BYLĄ DĖL EUROPOS ŽMOGAUS TEISIŲ TEISMO SPRENDIMO, REGLAMENTUOTI LIETUVOS BPK

Lietuvos BPK kodekso 456 straipsnio nuostatos numato, kad Lietuvos Respublikos teismų išnagrinėtos baudžiamosios bylos gali būti atnaujintos, kai Europos Žmogaus Teisių Teismas pripažįsta, kad sprendimas nuteisti asmenį yra priimtas pažeidžiant Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją arba jos papildomus protokolus, jeigu pažeidimai pagal pobūdį ir sunkumą kelia pagrįstą abejonių dėl asmens nuteisimo ir besitęsiantys pažeidimai gali būti ištaisyti tik atnaujinus nuteistojo bylą [52].

Baudžiamosios bylos gali būti atnaujintos, jeigu Žmogaus Teisių Teismas konstatuoja ir Konvencijos materialinės teisės normų pažeidimus, ir Konvencijos proceso teisės normų pažeidimus.

Konvencijos materialinės teisės normų pažeidimai gali būti konstatuoti pripažinus, kad yra pažeista, pavyzdžiui, asmens teisė į minties, sąžinės arba religijos laisvę (Konvencijos 9 str.) arba asmens saviraiškos laisvę (Konvencijos 10 str.). Modeliuotina situacija, kad asmuo nacionalinės valstybės teismo nuteisiamas už šmeižimą arba įžeidimą per žiniasklaidos priemones, o Strasbūro teismas pripažįsta, kad buvo pažeista asmens saviraiškos laisvė, garantuojama Konvencijos 10 straipsnio. Tokiu atveju valstybė atsakovė, vykdydama Teismo sprendimą, turi pareigą ne tik sumokėti nukentėjusiajai šaliai teisingą kompensaciją, bet ir panaikinti apkaltinamąjį Teismo nuosprendį. Teismo nuosprendis gali būti panaikintas tik atnaujinus baudžiamąjį procesą.

Dažnesni atvejai, kai valstybei, privalančiai vykdyti Teismo sprendimą, tikslinga spręsti klausimą dėl baudžiamojo proceso atnaujinimo, yra Teismo konstatuoti Konvencijos proceso teisės pažeidimai – daugeliu atvejų susiję su Konvencijos 6 straipsniu. Konvencijos 6 straipsnis gali būti pažeistas, jeigu baudžiamąją bylą išnagrinėjo šališkas, priklausomas teismas, jeigu kaltinamajam buvo atimta teisė dalyvauti teismo procese, jeigu jis nebuvo supažindintas su įrodymais, jeigu asmuo nuteistas remiantis vien liudytojų, kuriems taikomas anonimiškumas, parodymais ir pan. Klasikinis tokios bylos pavyzdys yra *Van Mechelen prieš Olandiją* byla, kurioje Teismas konstatavo Konvencijos 6 straipsnio pažeidimus dėl to, kad nacionalinio teismo priimtas apkaltinamasis nuosprendis buvo paremtas anoniminių liudytojų parodymais, kurių patikimumo gynyba negalėjo patikrinti [53]. Tačiau pažymėtina, kad Olandijos teismai, Strasbūro teismui priėmus minėtą sprendimą, baudžia-

mojo proceso neatnaujino, o Olandijos teisingumo ministras, nesant vidaus teisėje suformuluotų pagrindų atnaujinti procesą tokiu atveju (atkreiptinas dėmesys, kad minėtas Strasbūro teismo sprendimas priimtas dar 1997 m.), paleido pareiškėjus iš įkalinimo vietos anksčiau laiko [54].

2000 m. Ministrų komiteto priimtoje Rekomendacijoje Nr. (2000) 2 pažymima, kad bylos turi būti peržiūrėtos ar atnaujintos ypač tais atvejais, kai nukentėjusioji šalis toliau patiria nacionalinio teismo priimto sprendimo neigiamas pasekmes, kurios gali būti pašalintos tik atnaujinus procesą bei išnagrinėjus bylą iš naujo (i papunktis), ir kai Žmogaus Teisių Teismo sprendime padaryta išvada (ir papunktis), kad: a) apskūstas nacionalinio teismo sprendimas prieštarauja Konvencijai iš esmės arba b) pripažintas Konvencijos pažeidimas yra procedūrinių klaidų arba pažeidimų esminio pobūdžio pasekmė – dėl to abejojama dėl teismo nagrinėjimo rezultatų.

Kaip nurodoma Rekomendacijos paaiškinime, (i) papunktyje numatomi atvejai, kai nukentėjusioji šalis toliau patiria neigiamas nacionalinio teismo sprendimo pasekmes. Pavyzdžiui, kai asmuo atlieka bausmę įkalinimo įstaigoje, o jį apkaltinęs teismo nuosprendis, Žmogaus Teisių Teismui konstatavus Konvencijos pažeidimus, pasirodo nėra teisingas, taip pat kai nacionalinio teismo nuosprendžiu asmeniui yra atimtos viešosios teisės, pavyzdžiui, teisė kandidatuoti ir būti išrinktam į parlamentą.

Apibendrinant galima pasakyti, kad tarp neigiamų pasekmių, kurias patiria nukentėjusioji šalis, ir konstatuoto Konvencijos pažeidimo turi egzistuoti priežastinis ryšys.

Rekomendacijos (ii) papunktis atskleidžia padaryto pažeidimo pobūdį, siekiant kurį pašalinti bylos peržiūrėjimas ar proceso atnaujinimas įgauna ypač svarbų vaidmenį kaip tikslingiausia priemonė.

Rekomendacijos (ii) papunkčio a) dalis taikytina tais atvejais, kai konstatuojami Konvencijos 9 ar 10 straipsnių pažeidimai, pavyzdžiui, asmuo buvo nuteistas už nusikalstamą veiką, susijusią su jo religinėmis pažiūromis, o Žmogaus Teisių Teismas konstatavo, kad minėtu atveju pažeista pareiškėjo teisė į religijos laisvę, garantuojama Konvencijos 9 straipsnio. Tokiu atveju apskūstas nacionalinio teismo nuosprendis pripažintinas prieštaraujančiu Konvencijai iš esmės.

Rekomendacijos (ii) papunkčio b) dalis apima pažeidimus, kurie mūsų nacionalinėje teisėje žinomi kaip esminiai baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimai (jie gali būti konstatuoti ir kaip Konvencijos pažeidimai).

Atsižvelgus į minėtus Rekomendacijos išaiškinius darytina išvada, kad Lietuvos BPK 456 straipsnio norma nėra aiškiai reglamentuota, t. y. neaišku, ar apimami atvejai, kurie numatyti Rekomendacijos (ii) papunkčio a) dalyje, t. y. kai apskūstas nacionalinio teismo sprendimas prieštarauja Konvencijai iš esmės. Manychiau, kad BPK 456 straipsnį tikslinga išdėstyti aiškiau.

Rekomendacijos (ii) papunkčio b) dalis numato atvejus, kai pripažintas Konvencijos pažeidimas yra pasekmė ne tik nacionaliniame procese padarytų pažeidimų bet ir procedūrinių klaidų. Pritartina nuomonei, kad baudžiamojo proceso įstatymo pažeidimas yra platesnė sąvoka nei klaida, t. y. klaida apima pažeidimus, padarytus dėl neatsargumo. Todėl manyčiau, kad Rekomendacijoje įvardytą procedūrinių klaidų sąvoką mūsų baudžiamajame procese apimtų pažeidimo sąvoka [55].

Paminėtina, kad Rekomendacija, įvardijusi šiuos ypač svarbius atvejus, kai tikslinga atnaujinti baudžiamąjį procesą arba peržiūrėti bylą esant Žmogaus Teisių Teismo sprendimui, pateikia ir bendrą nuostatą, siūlančią valstybėms numatyti minėtas procedūras kaip teismo sprendimų vykdymo priemones. Tokios bendros nuostatos reglamentacijos Lietuvos BPK taip pat pasigesta.

O štai Latvijos baudžiamojo proceso kodekso, įsigaliojusio nuo 2005 m. spalio 1 d., 655 straipsnio 2 dalies 5 punkte kaip tik numatyta bendra nuostata, leidžianti atnaujinti baudžiamąjį procesą, jeigu tarptautinių teisminių institucijų sprendimuose konstatuota, kad Latvijos teismo sprendimas neatitinka tarptautinių teisės aktų normų [56].

Daryčiau išvadą, kad Latvijos baudžiamojo proceso įstatyme reglamentuota minėta bendro pobūdžio norma yra universalesnė ir tikslesnė, labiau pritaikyta įvairiems nenumatytiems atvejams nei analogiška išimtis, įvardyta Lietuvos BPK 456 straipsnio norma. Neatmestina prielaida, kad gali pasitaikyti atvejų, kai Žmogaus Teisių Teismas konstatuotų trečiųjų asmenų, nebuvusių proceso šalimis baudžiamojoje byloje, teisių pažeidimus, kaip, pavyzdžiui, konfiskavus neteisėtai tretiesiems asmenims kartu su nuteistuoju priklausantį turtą, areštavus ilgą nepateisinamą laikotarpį trečiųjų asmenų turtą ir kt. O galiojančio Lietuvos BPK 456 straipsnis, įvardijantis bylos atnaujinimo pagrindus, numato galimybę, kaip jau minėta, atnaujinti baudžiamąją bylą tik dėl nuteistojo interesų.

Sunku kol kas nuspėti ir kaip būtų įgyvendinamas baudžiamojo proceso atnaujinimas, kaip Žmogaus Teisių Teismo sprendimų vykdymo priemonė, esant sisteminiam pažeidimui. Sisteminis teisės pažeidimas (angl. *systemic violation*) yra svarbi vykdant Žmogaus Teisių Teismo sprendimus pastaraisiais metais Teismo praktikoje atsiradusi naujovė. Jeigu konstatuotas pažeidimas yra sisteminio pobūdžio, t. y. jeigu tokių pažeidimų gali būti ne tik pareiškėjo byloje, bet ir vėliau, Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacija Nr. (2004) 6 nurodo, kad valstybės ne tik turi užtikrinti Konvencijos 13 straipsnio nuostatų, t. y. asmens teisės į veiksmingą teisinės gynybos priemonę, vykdymą, bet ir imtis kitų priemonių, leisiančių užkirsti kelią galimoms problemoms dėl analogiškų pažeidimų [57]. Klasikinis Strasbūro teismo bylos, kurioje konstatuotas Konvencijos sisteminio pobūdžio pažeidimas, yra *Broniowski prieš Lenkiją* atvejis [58]. Šioje byloje Teismas konstatavo, kad valstybė (šiuo konkrečiu atveju – Lenkija) turi imtis priemonių, padėsiančių įvykdyti Teismo sprendimą, at-

sižvelgdama ne tik į pareiškėjo *Broniowski* pažeistas teises, bet ir į visų asmenų (galimų pareiškėjų), gyvenančių prie *Bugo* upės ir susijusių su minėtoje byloje nagrinėta problema, interesus.

Valstybei įgyvendinus teises priemones dėl sisteminių pažeidimų ir jų pasekmių pašalinimo, manoma, Strasbūro teisme sumažėtų skundų dėl analogiškų pažeidimų.

Pagal dabartinę Lietuvos baudžiamojo proceso kodekso reglamentaciją Lietuvoje nebūtų galimybės atnaujinti baudžiamąjį procesą ne tik pareiškėjo, kurio teises Strasbūro teismas pripažino pažeistomis, bet ir trečiųjų asmenų, nuteistų toje byloje, atžvilgiu. Strasbūro teismui konstatavus Konvencijos arba jos protokolų pažeidimus, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas neturėtų įstatymo numatytos galimybės atnaujinti bylą kitų byloje nuteistų asmenų atžvilgiu, jeigu Strasbūro teismo konstatuoti pažeidimai būtų susiję ir su jų teisėmis, tačiau jie nebūtų kreipęsi į Strasbūro teismą.

Darytina išvada, kad tikslinga išplėsti Baudžiamojo proceso kodekso 457 straipsnyje numatytų subjektų ratą.

IŠVADOS

Baudžiamojo proceso atnaujinimas tiek Europos Tarybos Ministrų komiteto, tiek pačioje Žmogaus Teisių Teismo praktikoje yra pripažintas kaip viena veiksmingiausių individualaus pobūdžio teisinių priemonių, kuriomis gali būti įgyvendinamas visuotinai tarptautinėje teisėje pripažintas principas *restitutio in integrum* bei kartu įvykdomas Teismo sprendimas.

Lietuvos BPK XXXV skyriaus „Baudžiamosios bylos atnaujinimas dėl Jungtinių Tautų Žmogaus Teisių Komiteto arba Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimų“ 456 straipsnis ne visiškai tiksliai atspindi Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijos Nr. (2000)2 nuostatas:

Lietuvos BPK įvardyti tik ypatingi atvejai, kai tikslinga atnaujinti baudžiamąją bylą, t. y. nenumatyta bendra norma dėl bylos atnaujinimo Strasbūro teismui priėmus sprendimą. Todėl siūlytina keisti BPK 456 straipsnį įrašant bendrą nuostatą, reglamentuojančią galimybę atnaujinti baudžiamąją bylą, jeigu tarptautinių teisminių institucijų sprendimuose konstatuota, kad Lietuvos teismo sprendimas neatitinka tarptautinių teisės aktų normų, arba BPK 456 straipsnis tikslingas: pildytinas bylos atnaujinimo pagrindu, t. y. jeigu apskūstas nacionalinio teismo sprendimas prieštarauja Konvencijai iš esmės. Tokia minėto straipsnio reglamentacija būtų aiškesnė.

Subjektų, turinčių teisę kreiptis dėl proceso atnaujinimo esant Žmogaus Teisių Teismo sprendimui į Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą, atsižvelgiant į pastarųjų metų Strasbūro teismo formuojamą praktiką dėl sisteminio pažeidimo (angl. *systemic violation*), sąrašas Lietuvos BPK 457 straipsnyje traktuotinas kaip per siauras.

Be to, minėtas straipsnis nesuteikia galimybės ginti savo pažeistų teisių nebuvusiems baudžiamojo proceso dalyviais tretiesiems asmenims, su kurių interesais

konstatuoti Konvencijos pažeidimai vienoje arba kitoje baudžiamojoje byloje yra susiję. Todėl BPK 457 straipsnyje numatytas subjektų sąrašas plėstinas.

LITERATŪRA

1. **Žmogaus** teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija // Valstybės žinios. 2000. Nr. 96-3016.
2. **Lietuvos Respublikos** 1995 m. balandžio 27 d. įstatymas „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos, jos Ketvirtąjo, Septintojo ir Vienuoliktojo protokolų ratifikavimo“ // Valstybės žinios. 1995. Nr. 37-913).
3. **Lietuvos Respublikos** 1997 m. gruodžio 23 d. pareiškimų pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 25 ir 46 straipsnius įstatymas // Valstybės žinios. 1997. Nr. 118-3041.
4. **Papamichalopoulos ir kiti prieš Graikiją** (pareiškimo Nr. 14556/89), sprendimas priimtas 1993 m. birželio 24 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7435335&skin=hudoc-en&action=request>., prisijungimo laikas 2006 m. balandžio 12 d.
5. **Scozari ir Giunta prieš Italiją** (pareiškimo Nr. 39221/98 ir 41963/98), sprendimas priimtas 2000 m. liepos 13 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7435374&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 14 d.
6. **Iatridis prieš Graikiją** (pareiškimo Nr. 31107/96), sprendimas priimtas 1999 m. kovo 25 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://www.echr.coe.int/>; <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7435397&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 14 d.
7. **Selcuk ir Asker prieš Turkiją** (pareiškimo Nr. 23184/94;23185/94), sprendimas priimtas 1998 m. balandžio 24 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7435408&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 14 d.
8. **Akdivar ir kiti prieš Turkiją** (pareiškimo Nr. 21893/93), sprendimas priimtas 1996 m. rugsėjo 16 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://www.echr.coe.int/>; <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7435437&skin=hudoc-en&action=request>; prisijungimo laikas 2006 m. balandžio 2 d.
9. **Brumarescu prieš Rumuniją** (pareiškimo Nr. 28342/95), sprendimas priimtas 2001 m. sausio 23 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7435452&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. balandžio 4 d.
10. **Assanidze prieš Gruziją** (pareiškimo Nr. 71503/01), sprendimas priimtas 2004 m. balandžio 8 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7435469&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 21 d.
11. **Maestri prieš Italiją** (pareiškimo Nr. 39748/98), sprendimas priimtas 2004 m. vasario 17 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7435493&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. balandžio 22 d.
12. **Mentes ir kiti prieš Turkiją** (pareiškimo Nr. 23186/94), sprendimas priimtas 2007 m. lapkričio 28 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7435517&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 30 d.
13. **Ilaşcu ir kiti prieš Moldaviją** (pareiškimo Nr. 48787/99), sprendimas priimtas 2004 m. liepos 8 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7435540&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. balandžio 15 d.
14. **Schmautzer prieš Austriją** (pareiškimo Nr. 15523/89), sprendimas priimtas 1995 m. spalio 23 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7435588&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. balandžio 13 d.
15. **Hauschildt prieš Daniją** (pareiškimo Nr. 10486/83), sprendimas priimtas 1989 m. gegužės 29 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7435611&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 2 d.
16. **Saidi prieš Prancūziją** (pareiškimo Nr. 14647/89), sprendimas priimtas 1993 m. rugsėjo 20 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471019&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 2 d.
17. **Lyons ir kiti prieš Jungtinę Karalystę** (pareiškimo Nr. 15227/03 (decision)), sprendimas priimtas 2003 m. liepos 8 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471070&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 2 d.
18. **Lundevall prieš Švediją** (pareiškimo Nr. 38629/97), sprendimas priimtas 2002 m. lapkričio 12 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471078&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 2 d.
19. **Belilos prieš Šveicariją** (pareiškimo Nr. 10328/83), sprendimas priimtas 1988 m. balandžio 29 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471102&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 2 d.
20. **Jočienė D.** Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija: jos įgyvendinimo mechanizmo tobulinimo perspektyvos // Teisės problemos. 1998. Nr. 1
21. **Philip Leach.** Beyond the Bug River: New approaches to redress by the ECHR// European Human Rights Law Review, 2005, EHRLR 148.
22. **Assanidzė prieš Gruziją** (pareiškimo Nr. 71503/01), sprendimas priimtas 2004 m. balandžio 8 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471126&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 2 d.
23. **Messina prieš Italiją** (pareiškimo Nr. 25498/94), sprendimas priimtas 2000 m. rugsėjo 28 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471137&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 2 d.

24. *Ocalan prieš Turkiją* (pareiškimo Nr. 46221/99), sprendimas priimtas 2003 m. kovo 12 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471186&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. balandžio 13 d.
25. *Gorgulu prieš Vokietiją* (pareiškimo Nr. 74969/01), sprendimas priimtas 2004 m. gegužės 26 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471192&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. balandžio 13 d.
26. **Das Bundesverfassungsgericht**. In dem Verfahren über die Verfassungsbeschwerde; 14.10.2004, No 2 BvR 1481/04, BverfGE 111, 307 et seq // Vokietijos Federalinio Konstitucinio Teismo interneto svetainė: www.bverfg.de; prisijungimo laikas 2006 m. kovo 5 d.
27. *Oberschlick prieš Austriją* (pareiškimo Nr. 11662/85), sprendimas priimtas 1991 m. gegužės 23 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471204&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 5 d.
28. *De Cubber prieš Belgiją* (pareiškimo Nr. 9186/80), sprendimas priimtas 1984 m. spalio 26 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471223&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 5 d.
29. *Saunders prieš Jungtinę karalystę* (pareiškimo Nr. 19187/91), sprendimas priimtas 1996 m. gruodžio 17 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471259&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 5 d.
30. *Kucuk Yalcin prieš Turkiją* (pareiškimo Nr. 28493/95), sprendimas priimtas 2002 m. gruodžio 2 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471277&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 5 d.
31. *Ozel Yasar prieš Turkiją* (pareiškimo Nr. 42739/98), sprendimas priimtas 2002 m. lapkričio 7 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471294&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 5 d.
32. **Recommendation No. R (2000)2 Of The Committee of Ministers to member on the reexamination or reopening of certain cases at the domestic level following judgments of the European Court of Human Rights.**
33. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso pakeitimo ir papildymo įstatymas* // Valstybės žinios. 2001. Nr. 82-2830.
34. *Akkas prieš Turkiją* (pareiškimo Nr. 52665/99), sprendimas priimtas 2003 m. spalio 23 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471350&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 5 d.
35. *Cavus ir Bulut prieš Turkiją* (pareiškimo Nr. 41580/98; 42439/98), sprendimas priimtas 2003 m. spalio 23 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471407&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 5 d.
36. *Eren prieš Turkiją* (pareiškimo Nr. 46106/98), sprendimas priimtas 2003 m. spalio 23 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471465&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 5 d.
37. *Ergul ir Engin prieš Turkiją* (pareiškimo Nr. 52744/99), sprendimas priimtas 2003 m. spalio 23 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471482&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 5 d.
38. *Gencel prieš Turkiją* (pareiškimo Nr. 53431/99), sprendimas priimtas 2003 m. spalio 23 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471496&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 5 d.
39. *Ozyol prieš Turkiją* (pareiškimo Nr. 48617/99), sprendimas priimtas 2003 m. spalio 23 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471529&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 6 d.
40. *Peker prieš Turkiją* (pareiškimo Nr. 53014/99), sprendimas priimtas 2003 m. spalio 23 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471552&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 6 d.
41. *Tutmaz ir kiti prieš Turkiją* (pareiškimo Nr. 51053/99), sprendimas priimtas 2003 m. spalio 23 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471569&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 6 d.
42. *Kalyoncugil ir kiti prieš Turkiją* (pareiškimo Nr. 57939/00), sprendimas priimtas 2004 m. sausio 29 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471598&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 6 d.
43. *Tahir Duran prieš Turkiją* (pareiškimo Nr. 40997/98), sprendimas priimtas 2004 m. sausio 29 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471633&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 6 d.
44. *Somogyi prieš Italiją* (pareiškimo Nr. 67972/01), sprendimas priimtas 2004 m. gegužės 18 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471651&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 3 d.
45. **Europos Žmogaus Teisių Teismo teisėjo prof. Lecho Garlickio pranešimas „Bendradarbiavimas ir konfliktas: kelias pastebėjimų iš Europos Žmogaus Teisių Teismo ir nacionalinių institucijų, sprendžiančių, ar įstatymai ir kiti teisės aktai neprieštarauja Konstitucijai, praktikos“.** 2005.
46. *Daktaras prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 42095/98), sprendimas priimtas 2000 m. spalio 10 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471740&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 3 d.
47. *Butkevičius prieš Lietuvą* (pareiškimo Nr. 48297/99), sprendimas priimtas 2002 m. kovo 26 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471740&skin=hudoc-en&action=request>.

- echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471775&skin=hudoc-en&action=request, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 3 d.
48. **Birutis ir kiti prieš Lietuvą** (pareiškimo Nr. 47698/99; 48115/99), sprendimas priimtas 2002 m. kovo 28 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471839&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 3 d.
  49. **Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2002 m. balandžio 2 d. nutartis Nr. 2A-4.**
  50. **Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2003 m. rugsėjo 18 d. nutartis Nr. 2A-2.**
  51. **Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2002 m. birželio 27 d. nutartis Nr. 2A-41.**
  52. **Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002. Nr. 37-1341.**
  53. **Van Mechelen prieš Olandiją** (pareiškimo Nr. 21363/93; 21364/93; 21427/93; 22056/93), sprendimas priimtas 1997 m. balandžio 26 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471881&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 3 d.
  54. **Europos Tarybos interneto puslapis // www.coe.int; prisijungimo laikas 2006 m. balandžio 24 d.**
  55. **Rimšelis E.** Baudžiamojo proceso teisės pažeidimas: samprata ir sudėtis // Jurisprudencija. 2006. Nr. 5.
  56. **Latvijos baudžiamojo proceso kodeksas (įsigaliojęs 2005 m. spalio 1 d.) // Уголовно-процессуальный закон: перевод с латышского. Рига: Балтийский русский институт, 2005.**
  57. **Recommendation No. (2004)6 Of The Committee of Ministers to member states on the improvement of domestic remedies.**
  58. **Broniowski prieš Lenkiją** (pareiškimo Nr. 31443/96), sprendimas priimtas 2004 m. birželio 22 d., skelbta Europos Žmogaus Teisių Teismo svetainėje adresu <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionId=7471977&skin=hudoc-en&action=request>, prisijungimo laikas 2006 m. kovo 3 d.

REOPENING OF PROCEEDINGS AS LEGAL MEANS TO ACHIEVE *RESTITUTIO IN INTEGRUM*

Irma Randakevičienė*
Mykolas Romeris University

Summary

46 Article of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms covers the undertaking of a respondent State to abide by final judgements of the European Court of Human Rights. This Article elaborates on legal means that help the States to abide by judgements of the said Court. The European Court of Human Rights has on several occasions pointed out that its judgements entail upon a re-

spondent State a legal obligation not just to pay those concerned the sums awarded as fair compensation, but also to choose general and/or, if appropriate, individual measures available under the national legal system to put an end to the violation found by the Court and to redress the effects as much as possible. Therefore, according to the interpretations of the European Court of Human Rights, legal measures are general or individual. The general legal measures may be amendments of national legislation, changes in judicial practice; the individual measures - reopening of proceedings at domestic level, repeal of sentences, etc.

The one of the most effective legal remedies which help to implement the principle *restitutio in integrum*, is the reopening of proceedings. The Article presents the provisions of judgements of the European Court of Human Rights, in which the said procedure was discussed. An analysis is made of Recommendation No. R (2000) 2 of The Committee of Ministers to member states on the re-examination or reopening of certain cases at domestic level following judgments of the European Court of Human Rights. This Recommendation proposes the Member States to regulate in appropriate national legislation the provisions providing for re-examination of cases or reopening of proceedings where there is the judgement of the European Court of Human Rights. Besides the above-mentioned, the Article focuses on the analysis of the grounds on which it is allowed to reopen a criminal proceeding in Lithuania pursuant to the procedure laid down Chapter XXXV of the Criminal Procedure Code. The author provides a critical opinion about the present regulation of such grounds and proposes to improve Articles 456 and 457 of the Criminal Procedure Code.

The Article invokes substantial practice of the European Court of Human Rights, which in Lithuania has been hardly analysed from the perspective discussed in the Article.

Keywords: reopening of criminal proceedings, reopening of criminal case due to the decision made by the European Court of Human Rights.

* Doctoral Candidate, Criminal Procedure Department, Law Faculty, Mykolas Romeris University.